
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЯБЛУК І ПРОДУКТІВ ЇХ ПЕРЕРОБКИ

А.Д. ДІБРОВА,

доктор економічних наук, професор,
декан економічного факультету,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2503-2431>

E-mail: dibrova@nubip.edu.ua

Л.В. ДІБРОВА,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного менеджменту та ЗЕД,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

E-mail: dibrova.lv@nubip.edu.ua

В.В. ЛУЖАНСЬКИЙ,

аспірант кафедри глобальної економіки,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

E-mail: luzhanskyi.v@gmail.com

Анотація. Стаття присвячена обґрунтуванню теоретико-методичних підходів до розвитку ринку яблук і продуктів їх переробки, з урахуванням сучасних тенденцій і викликів. Дослідження теоретико-методичних засад розвитку ринку яблук і продуктів їх переробки в Україні розкриває різноманітні перспективи розвитку даного сектору. У статті використано такі методи наукового дослідження: логічного узагальнення, аналізу, синтезу, індукції, дедукції та порівняння.

За останні роки спостерігаються тенденції до розвитку ринку яблук в Україні завдяки нарощуванню обсягів їх виробництва й зростання попиту на продукцію їх переробки. Механізм ринку яблук в Україні базується на системі виробництва, збуту, ціновій політиці та регуляторних механізмах, що забезпечує функціонування даного ринкового сегмента. Один із ключових аспектів розвитку ринку яблук полягає в зростанні попиту на них, що зумовлено збільшенням усвідомлення споживачами користі цих фруктів. До того ж, висока експортна потенційна здатність українського ринку яблук сприяє стимулюванню розвитку обсягів їх виробництва та продуктів переробки. Регіональні особливості господарювання впливають на ринковий механізм. Вирощування яблук здійснюється як дрібними сільськогосподарськими господарствами, так і на великих плантаціях. Проте, на ринку яблук існують певні виклики, такі як нестабільність попиту і зміни спо-

живчих уподобань, проблеми збереження й логістики, а також вплив змін клімату на вирощування яблук.

Загалом, наукове дослідження розвитку ринку яблук і продуктів їх переробки є важливим для забезпечення сталого розвитку сільського господарства в Україні. Аналіз і узагальнення отриманих даних сприятимуть розробці ефективних стратегій і рішень для підвищення конкурентоспроможності даного ринкового сегмента та сприяння його розвитку як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні. Вирішення цих питань вимагає подальшого дослідження й розробки ефективних стратегій.

Ключові слова: ринок яблук; продукти переробки яблук; органічне виробництво яблук; механізм регулювання ринку яблук; аграрна політика; збут і логістика яблук.

Актуальність

Яблука, з точки зору наявності в них мінеральних речовин і вітамінів, відіграють важливе значення в харчуванні людей і володіють унікальними лікувальними властивостями, так як є цінним джерелом заліза, кальцію, калію, фосфору, магнію, натрію, вітаміну А, В1, В3, С. М'якоть цих фруктів багата на органічні кислоти (яблучну, лимонну, винну, хлорогенову), шкірка містить флавоноїди, а насіння – до 15% жирної олії [7].

Основне використання яблук – споживання у свіжому вигляді, при цьому частина цих фруктів йде на переробку на сік, а також використовується при виробництві оцту, консервованих фруктів, чіпсів, сиропів, мармеладів, варення та вина.

За останнє десятиріччя, ринок яблук в Україні характеризується з одного боку поступовим нестійким нарощуванням обсягів валових зборів та експорту, освоєнням нових зовнішніх ринків збуту, прийнятним для споживачів рівнем цін, а з іншого боку – кризами перевиробництва, що періодично виникали та негативно впливали на прибутковість яблучного бізнесу.

Проте, рівень споживання яблук

в Україні в 2020 р. становив у середньому 22–24 кг на особу в рік, а це лише 44–50% від раціональної норми споживання в 50 кг, що значно нижче в порівнянні з розвиненими країнами світу. Наприклад, середнє споживання яблук в Австрії становить 48,3 кг на особу в рік, Туреччині, Словенії – до 35 кг [11, с. 8]. Водночас, Україна володіє сприятливими природньо-кліматичними умовами вирощування яблук не тільки для задоволення потреб внутрішнього ринку, а й для формування експортного потенціалу.

Однак, подальший розвиток ринку яблук і продуктів їх переробки стримується через недостатній рівень забезпечення сучасними високотехнологічними потужностями для зберігання, доробки і пакування плодів, високим рівнем конкуренції та насиченістю світового ринку. На обсяги виробництва яблук значно впливають також кліматичні чинники, зокрема посухи та заморозки весною. Для зменшення впливу посушливих погодних умов, в останні роки більшість професійних садів в Україні стали використовувати крапельне зрошення, що потребує додаткових витрат для вирощування

яблук. Одним із важливих чинників формування врожайності преміальної якості плодів на експорт, залишається використання засобів захисту рослин і мінеральних добрив. У свою чергу, зростання цін на мінеральні добрива та інші агрохімічні засоби, впливає на собівартість виробництва яблук. Тому для забезпечення прибутковості на рівні минулих років виробники змушені будуть переглядати технологічні операції, свідомо знижуючи продуктивність із гектара на користь забезпечення економічної ефективності.

Враховуючи те, що специфіка галузі садівництва передбачає порівняно довгий період окупності інвестицій від закладання саду до вирощування продукції, створення потужностей для зберігання, доробки і реалізації збуту плодів, важливе значення має обґрунтування теоретико-методологічних засад розвитку ринку яблук і продуктів їх переробки. Адже ринок яблук є важливою складовою агропродовольчого ринку, який забезпечує задоволення потреб споживачів і переробників, генерацію доходів виробників, збереження робочих місць і зростання економіки. Таким чином, дослідження вищезазначеної тематики є необхідним для розвитку ефективних стратегій і виробничих практик, які допоможуть забезпечити стійкий розвиток ринку яблук і продуктів їх переробки, підвищити якість продукції та задовольнити потреби споживачів українських і зарубіжних ринків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання розвитку ринку яблук, забезпечення конкурентоспроможності, економічної ефективності їх ви-

робництва, формування експортного потенціалу галузі посідає чільне місце в наукових дослідженнях.

Науковими дослідженнями з тематики розвитку ринку яблук і продуктів їх переробки займалися вчені, які працювали над вивченням різних аспектів цієї галузі: Вані Ф., Сонгара М. [22], Галат Л.М. [3], Громов Д.В. [4], Дрейк С.Р., Ковінько О.М., Шутова Л.О., Томчук А.О. [6], Крассуеллер Р. М. [16], Лулейро М. Л., МакКласкі Дж. Дж., Міттелхаммер Р. К. [18], О'Рурк Д. [20] та інші.

Зокрема, Москалюк І.В. та Сакун М.С. вважають, що «органічне садівництво – перспективна галузь сільського господарства, яка дозволяє отримувати фіксований валютний прибуток, при цьому можна стабілізувати екологічну рівновагу в садовому агробіоценозі й оптимізувати обсяги застосування хімічних засобів для збереження корисних видів і мінімального негативного впливу на зовнішнє середовище. Незважаючи на складні умови, український органічний сектор продовжує працювати та демонструвати свої досягнення: створювати нові продукти та презентувати українські органічні продукти на міжнародних виставках» [8].

На думку Ковінько О.М., Шутова Л.О. та Томчук А.О. «головною проблемою оптимального споживання яблук залишається низька купівельна спроможність населення. Вплив цього чинника становить 94%, а на інші – культуру споживання, сортимент, якість продукції тощо – припадає лише 6%» [6, с. 76].

Галат Л.М. зазначає, що «останніми роками український ринок яблук характеризується насиченістю, прийнятним для споживачів рівнем цін на них, поступовим проникненням

українських товаровиробників на експортні ринки та одночасно періодичними кризами перевиробництва яблук, скороченням дохідності яблучного бізнесу і пошуком шляхів стабілізації, збалансованого розвитку цього сектору садівничої галузі. Такі протилежно спрямовані тенденції розвитку яблучного сектору вказують на необхідність використання більш широкого переліку механізмів та заходів, спрямованих на забезпечення його подальшого розвитку від усіх учасників виробництва, збуту, переробки, експорту яблук. Аналіз проблем галузі, порівняння їх зі станом та тенденціями розвитку яблуківництва та відповідних ринків в інших країнах, що вирощують великі обсяги яблук, передусім з нашими найближчими сусідами, вказують на те, що необхідна подальша модернізація галузі на засадах маркетингового підходу, активність якого спрямована на якнайкраще задоволення потреб споживачів як внутрішніх, так і інших країн, підвищення якості продукції, пошук нових продуктів, інших ринків, інноваційних способів задоволення найвибагливіших потреб споживачів та переробників» [3, с. 30].

Сало І.А. акцентує увагу на тому, що «серед фруктів, які вирощуються в Україні, яблука займають головну позицію як у виробництві, переробці, експорті, так і в споживанні українським населенням. Підходящі природно-кліматичні умови більшості областей України сприяють розвитку садівництва у промислових масштабах і у господарствах населення. Україна посідає одинадцяте місце у світовому виробництві яблук і четверте в Європі [11, с. 10]

Громов Д.В. зазначає, що «на українські домогосподарства при-

падає близько 70% валового збору яблук. Проте велику частину з цього складає технічне яблуко. Ринкове споживання яблук в Україні становить 420–470 тис. т на рік. Переважно це місцева продукція й передусім від агропідприємств. Точніше оцінити обсяги яблучного виробництва експерти не можуть» [4, с. 14].

Крассуеллер Р.М. пише, що за останні десятиліття спостерігається збільшення попиту на яблука внаслідок зростання населення і збільшення усвідомленості щодо здорового способу життя. Споживачі більше уваги приділяють харчовим продуктам, які мають високий вміст антиоксидантів і вітамінів. Яблука містять значну кількість вітаміну С, а також дієтичні волокна, що збільшує їх привабливість на ринку здорового харчування. Ще однією тенденцією, на думку науковця, є збільшення попиту на органічні яблука. Споживачі все більше звертають увагу на екологічно чисті продукти, а високі ціни на органічні яблука стимулюють фермерів переходити на органічне виробництво. Однак, варто відзначити, що конкуренція на ринку яблук посилюється через зростання виробництва в Китаї та Індії. Ці країни стають великими експортерами яблук і впливають на світові ціни. Деякі країни, що традиційно є експортерами яблук, такі як США та Канада, також стикаються зі зростанням конкуренції з боку нових гравців на ринку [16, с. 615].

Вані Ф. та Сонгара М. зазначають, що світове виробництво яблук варіюється в залежності від погодних умов і технологічних здобутків. Країни з помірним кліматом, такі як Китай, США, Польща, Індія та Італія, є лідерами у виробництві яблук. Вони мають наявність необхідних ресурсів

і технологій, що дозволяє забезпечувати стабільний випуск продукції. Застосування технологій зберігання і транспортування також є важливими факторами виробництва яблук. Успішне впровадження холодильних і контрольованих атмосферних умов зберігання дозволяє продовжити термін зберігання яблук, що знижує втрати після збирання та дозволяє здійснювати експорт на значні відстані. Споживання яблук змінюється внаслідок зміни харчових звичок і демографічних процесів. Збільшується споживання яблук у вигляді свіжих фруктів і яблучних соків. Водночас, зростає інтерес до продуктів харчування на основі яблук, таких як сухофрукти та яблучне пюре. Щодо торгівлі, світовий ринок яблук є дуже активним і динамічним. Експорт і імпорт яблук залежать від сезонності й попиту в різних регіонах світу. Країни зі значним виробництвом яблук, такі як Китай, Європейський союз, США та Індія, активно експортують свій врожай в інші країни. Основними імпортерами яблук є Бангладеш, Індонезія, Таїланд, Єгипет та інші. Однак, залежно від погодних умов і врожайності, країни можуть змінювати свої позиції на світовому ринку яблук. Умови торгівлі яблуками залежать від низки факторів, таких як урожайність, технологічні можливості, транспортна інфраструктура та міжнародні торговельні угоди. Наприклад, підписання торговельних угод між країнами чи регіонами може сприяти збільшенню обсягів імпорту і експорту яблук. Політичні, економічні й соціокультурні чинники також мають вплив на міжнародну торгівлю яблуками. Наприклад, введення тарифів або імпорتنих обмежень може обмежити доступ до

деяких ринків. Окрім того, зміни в споживчому попиті можуть змінювати динаміку світового ринку яблук [22, с. 34].

На думку О'Рурк Д. інновації в галузі є важливим фактором, який впливає на розвиток світового ринку яблук. Зокрема, дослідження нових сортів і гібридів яблунь, які володіють покращеними характеристиками, такими як вища врожайність, краща транспортабельність і збереження врожаю, стійкість до хвороб і шкідників, визначають майбутнє галузі. Одним із перспективних напрямків розвитку є використання генетичних технологій для створення яблунь із збільшеним вмістом корисних речовин, таких як вітаміни, антиоксиданти та інші біологічно активні сполуки, що сприяє зростанню популярності яблук серед споживачів, які віддають перевагу здоровому способу життя та правильному харчуванню. Розробка нових методів зберігання, що зберігають свіжість і якість яблук на протязі тривалого періоду, дозволяє розширити географію експорту та збільшити кількість ринків збуту. Глобальна конкуренція на ринку яблук стимулює виробників шукати нові способи підвищення ефективності й зниження витрат виробництва. Застосування новітніх агротехнологій, розумних систем управління ресурсами і зростання інвестицій у дослідження та розвиток є ключовими факторами успіху в сучасних умовах. Світовий ринок яблук постійно зазнає змін і викликів, проте інновації й стратегічне планування є ключовими факторами для досягнення успіху в галузі. Розвиток нових сортів і гібридів, технологій зберігання й обробки, маркетингові стратегії та застосування генетичних

технологій визначають перспективи та конкурентоспроможність світового ринку яблук у майбутньому. Надійна інформація про якість і безпеку продукції сприяє підвищенню довіри споживачів і розширенню ринків збуту. Урахування цих теоретичних аспектів є важливим для розробки ефективних стратегій управління й сталого розвитку галузі яблук [20, с. 15].

Мета дослідження. Обґрунтування теоретико-методичних підходів до розвитку ринку яблук і продуктів їх переробки з урахуванням сучасних тенденцій і викликів

Матеріали та методи дослідження

Дослідження виконано на основі аналізу й систематизації наукових літературних джерел із досліджуваної теми. Серед методів дослідження використано: аналіз, синтез, індукцію, дедукцію, контент-аналіз, узагальнення та інші методи наукового пізнання.

Результати дослідження та їх обговорення

Ринок яблук і продуктів їх переробки стикається з низкою важливих проблем і викликів, які потребують наукового дослідження для ефективного розв'язання. Однією з основних проблем є нестабільність попиту і зміни споживчих уподобань. Залежно від сезону, попит на яблука та їх похідні значно варіюються, що впливає на виробництво, ціни й доходи товаровиробників. Виробники яблук стикаються з проблемами зберігання, доробки та логістики через відсутність відповідної інфраструктури, що призводить до значних втрат врожаю. Іншою актуальною проблемою є

якість і безпека продукції. Споживачі все більше звертають увагу на якість і екологічну безпеку продуктів харчування. Недостатня якість і використання шкідливих хімічних речовин у переробці негативно впливають на довіру споживачів до продуктів яблучної галузі. У свою чергу, ринок яблук і продуктів їх переробки зазнає впливу зовнішніх факторів, таких як економічна нестабільність, зміни в законодавстві, торговельні війни тощо. Ці фактори створюють додаткові перешкоди для розвитку ринку і впливають на конкурентоспроможність яблук як на його внутрішньому, так і зовнішньому сегменті. Вирішення цих проблем і забезпечення сталого розвитку ринку яблук і продуктів їх переробки вимагає наукового підходу та подальшого розвитку теоретико-методичних засад цієї галузі.

Ринок яблук є одним із перспективних сегментів для органічного виробництва, що базується на екологічно чистих технологіях і відмові від хімічних пестицидів і мінеральних добрив. Органічне виробництво яблук передбачає утримання агроєкосистем у стані природної рівноваги, з мінімальним втручанням у природні процеси, що забезпечує збереження біологічної різноманітності і стабільність екологічного середовища [10, 1]. Перехід до органічного виробництва яблук має кілька переваг, які здатні сприяти його подальшому розвитку.

По-перше, відмова від хімічних пестицидів допомагає уникнути забруднення ґрунту, повітря та води, забезпечуючи створення більш безпечного й екологічно чистого продукту. Окрім того, це знижує ризик виникнення алергічних реакцій і захворювань, пов'язаних із споживанням хімічно обробленої продукції.

По-друге, органічне виробництво забезпечує високу якість яблук, оскільки рослини отримують необхідні поживні речовини з натуральних джерел. Це призводить до збільшення вмісту вітамінів і мінералів у плодах, а також поліпшення їх смакових характеристик. Висока якість продукції сприяє підвищенню довіри споживачів і збільшенню попиту на органічні яблука.

По-третє, органічне виробництво яблук може забезпечити додаткові можливості для виробників отримати преміальні ціни за свою продукцію на ринку. Висока якість і екологічна чистота продукту є привабливими для споживачів, які готові платити за такі переваги. Це може стимулювати виробників переходити на органічне виробництво і сприяти розвитку цього ринкового сегменту.

Ринок продуктів переробки яблук займає значне місце в економіці багатьох країн світу [14, 15, 21]. Постійний розвиток технологій і наукових досліджень у сфері харчової промисловості сприяє постійному зростанню різноманітності продукції та покращенню якості пропонованих на ринку продуктів. Плоди яблуні мають великий потенціал для використання в харчовій промисловості завдяки своїм властивостям і багатому хімічному складу. Високий вміст пектину і флавоноїдів сприяє використанню яблук у виробництві желе, конфітурів і соків. Антиоксидантні властивості поліфенолів, таких як кверцетин і катехіни, дозволяють використовувати яблука у виробництві функціональних харчових продуктів і дієтичних добавок. Значне зростання інтересу споживачів до здорового способу життя і збалансованого харчування зробило ринок продуктів переробки яблук особливо

привабливим для багатьох компаній [19, 23, 17]. Продукти на основі яблук, які відповідають вимогам здорового харчування, здобувають популярність серед споживачів, що сприяє збільшенню обсягів виробництва і збуту такої продукції.

Застосування сучасних методів консервації й переробки дозволяє зберегти корисні властивості яблук і подовжити термін зберігання готової продукції. Впровадження нових технологій у виробництві сприяє підвищенню ефективності та зниженню витрат, що впливає на конкурентоспроможність національного виробника на міжнародному ринку. Таким чином, ринок продуктів переробки яблук є сегментом харчової промисловості, який постійно зростає завдяки розвитку технологій, збільшенню попиту на здорові харчові продукти та інноваційним підходам у виробництві.

Щодо українського ринку продуктів переробки яблук, то варто зазначити, що він є значним і важливим сегментом харчової промисловості в державі. Яблука в Україні вирощуються на площі близько 90 тис. га, тому переробка цього фрукту має значний потенціал для розвитку і збуту як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

До головних особливостей українського ринку продуктів переробки яблук на даний час можна віднести:

- збільшення обсягів споживання: в українському суспільстві спостерігається зростання інтересу до здорового харчування, що сприяє нарощуванню обсягів споживання продукції на основі яблук, такої як соки, сухофрукти, пюре та інші;

- внутрішній і зовнішній попит: продукція яблук і продуктів на їх основі знаходить своїх споживачів

як на внутрішньому ринку, так і на зовнішніх ринках. Україна експортує свою перероблену яблучну продукцію в країни Європи, Східної Азії та інші регіони;

- сучасні технології: українські виробники активно впроваджують сучасні технології переробки й консервації яблук. Це дозволяє зберегти якість продукції і збільшити її термін зберігання, що робить продукцію більш конкурентоспроможною на ринку;

- збільшення асортименту: українські виробники постійно розширюють асортимент продуктів на основі яблук, шукаючи нові інноваційні рішення та реагуючи на зміни в попиті споживачів;

- підтримка держави: українська держава активно підтримує розвиток сільського господарства та харчової промисловості, що створює сприятливі умови для росту та розвитку ринку продуктів переробки яблук.

Загалом, український ринок продуктів переробки яблук має перспективи для подальшого розвитку [5]. Збільшення попиту на здорові продукти й активне застосування сучасних технологій створюють сприятливі умови для росту виробництва і збуту продукції, яка має потенціал завойовувати як внутрішній, так і зовнішній ринки.

За даними FAO (FoodAgriculture Organization) «ринок звичайного яблука у світі щороку йде на спад. Ринок звичайного яблучного концентрату також не показує приріст останні 5 років (що було однією з причин низьких цін на технічне яблуко минулого року в Україні та ЄС). Натомість органічний ринок у світі щороку зростає на 3-5%. Споживання органічних товарних плодів, продуктів їх переробки, а також сегмент органіч-

ного дитячого харчування ймовірно матимуть позитивну динаміку росту. Тільки за останні 10 років органічний ринок в ЄС зріс більше ніж у 2 рази: з 16 млрд до 35 млрд доларів США [9].

Відповідно до дослідження Dnipropetrovsk Investment Agency та даних Українського клубу аграрного бізнесу (UCAB) «в Україні вирощується близько 1,1–1,2 млн тонн яблук щороку. При цьому, 70% врожаю виробляється домогосподарствами для задоволення власних потреб, а також частково на подальшу реалізацію кінцевому споживачу чи на переробку. Решта яблук вирощується сільськогосподарськими підприємствами. У середньому 25-30% вирощених яблук спрямовується на виробництво яблучного соку, концентрату тощо. На переробку переважно йде нетоварне яблуко, яке має маленьку масу, пошкодження, непривабливий вигляд і т. д. Решта реалізується на внутрішньому ринку чи експортується за кордон» [12].

Відповідно до даних Української плодоовочевої асоціації «повномасштабне вторгнення росії негативно відобразилося на аграрному секторі України. Додаткові негаразди виникли й на тлі проблем із електропостачанням. Наразі немає такої галузі АПК, яка б не зазнала втрат через війну. Негативні зміни відбулися й у сфері виробництва яблук. Через війну виробники яблук не мали змоги вносити достатню кількість засобів захисту у своїх садах. До того ж, в 2022 році фермери зіткнулися з несприятливими погодними умовами. Зокрема, вересень був вкрай дощовим. Усе це негативно відобразилося на якості яблук. За останні 4-5 років нашої державі вдалося налагодити ефективну експортну взаємодію

з країнами Близького Сходу та Азії. Однак туди продукція доставлялася морськими шляхами. Тож зараз із цим каналом збуту є проблеми через блокування портів» [13].

Попри складні умови, відповідно до аналітичного звіту Державної установи «Офіс з розвитку підприємництва та експорту» «у 2022 р. 70% українських органічних операторів повністю чи частково продовжували своє виробництво і переробку. Українським експортерам, разом із партнерами з імпорту, вдалося змінити шляхи транспортування продукції. У результаті, в перші 8 місяців 2022 року Україні вдалося експортувати до ЄС і Швейцарії майже такі самі обсяги органічної продукції, як і в той самий період 2021 року. Зважаючи на надзвичайно складні обставини, це відмінний результат, який відображає неймовірні зусилля, яких докладають учасники органічного сектору України та їхні партнери за кордоном» [1]. Основні складові ринку яблук відображено у табл. 1.

Механізм ринку яблук в Україні базується на комплексі економічних, соціальних і регуляторних факторів, які впливають на процеси виробництва, збуту й споживання яблучної продукції. Значення ринку яблук у сільському господарстві України зростає завдяки збільшенню площ під яблунями та підвищенню обсягів виробництва яблук і продуктів їх переробки.

Один із основних елементів механізму ринку яблук – це система виробництва. Україна володіє значними природними ресурсами, які сприяють вирощуванню яблук у різних регіонах країни. Виробництво яблук здійснюється як дрібними господарствами, так великими садівничими підприємствами. Також, до росій-

сько-української війни спостерігалося зростання кількості підприємств, які займалися переробкою яблук на соки, повидла, консерви тощо.

Другий важливий елемент – це система збуту. Збут яблук у державі здійснюється як на внутрішньому ринку, так і на експорт. На внутрішньому ринку домінують оптові й роздрібні ринки, супермаркети. Експорт яблук становить значну частину виробництва і здійснюється до країн Європи та здійснювався до Азії й деяких країн СНД.

Третій компонент – цінова політика на ринку яблук. Ціни на яблука підлягають впливу багатьох факторів, таких як урожайність, попит і пропозиція на ринку, зовнішні торговельні угоди та зміни валютних курсів. Підвищення якості продукції та рекламні кампанії також можуть вплинути на формування цінової політики на ринку.

Четвертий важливий елемент – це регуляторні механізми. Український ринок яблук підпорядковується законодавству та нормативним актам, які регулюють якість продукції, умови зберігання та перевезення, правила торгівлі та експорту [2]. Державні органи здійснюють контроль за дотриманням цих правил і сприяють створенню сприятливих умов для розвитку ринку.

Однак, на сучасному етапі існують певні проблеми, що ставлять під сумнів ефективність механізму ринку яблук в Україні. Окрім війни в державі, сюди віднесемо низьку організованість і координацію між виробниками, переважаність на внутрішньому ринку, недостатню підтримку вітчизняної продукції на зовнішніх ринках і нестабільність ринкових умов. Із застосуванням адекватних стратегій

1. Основні складові українського ринку яблук

Складова ринку яблук	Опис
Виробництво	Виробництво яблук українськими сільськогосподарськими господарствами та агрофірмами на плантаціях і городах. Сюди відносять вирощування різних сортів яблук, а також створення оптимальних умов для отримання якісних плодів із високими показниками харчової цінності.
Збут	Збут яблук на ринку включає оптовий і роздрібний збут. Яблука реалізуються як в Україні, так і на міжнародних ринках. Оптовий збут забезпечує реалізацію великих партій яблук у торговельних мережах, а роздрібний збут охоплює реалізацію яблук у супермаркетах і на ринках.
Цінова політика	Визначення й регулювання цін на яблука та їх продукти на ринку. Цінова політика залежить від багатьох факторів, таких як урожайність, попит і пропозиція, сезонність і конкурентність. Регулюється ринковими законами й державними органами.
Якість продукції	Якість яблук і продуктів їх переробки є ключовим фактором успіху на ринку. Вимоги до якості пов'язані зі стандартами безпеки харчових продуктів, виглядом, смаком і харчовими характеристиками. Забезпечення високої якості підвищує конкурентоспроможність продукції.
Логістика	Організація й забезпечення ефективного перевезення та зберігання яблук від виробників до споживачів. Сюди відносять вибір оптимальних маршрутів, використання спеціалізованих транспортних засобів і технології зберігання, що забезпечують збереження якості продукції.
Маркетинг	Розробка й реалізація маркетингових стратегій для просування яблучної продукції на ринку. Сюди відносять дослідження ринкових тенденцій, визначення цільової аудиторії, планування рекламних акцій, підтримку іміджу бренду і створення сприятливого споживчого середовища.
Інновації	Впровадження новітніх технологій у виробництво й переробку яблук для підвищення ефективності та якості продукції. Сюди відносять використання сучасних сортів яблук, розробку нових методів переробки, упаковки і зберігання, а також забезпечення сталого розвитку галузі.
Регуляторні механізми	Правові та нормативні акти, що впливають на функціонування ринку яблук та контролюють його діяльність. Сюди відносять законодавство щодо стандартів якості, санітарних і фітосанітарних вимог, а також податкову та митну політику.
Експортний потенціал	Розгляд перспектив розвитку експорту яблук і продуктів їх переробки на міжнародному ринку. Сюди відносять аналіз існуючих контрактів із іноземними партнерами, пошук нових ринків збуту, адаптацію продукції до вимог закордонних споживачів і розвиток експортної інфраструктури.
Споживачі	Різноманітні особи та організації, які купують і використовують яблука та їх похідні для задоволення своїх потреб.

Джерело: авторська розробка.

розвитку та підтримки від державних органів, український ринок яблук має потенціал стати важливим суб'єктом у світовому масштабі. Наукові дослідження та забезпечення ефективної взаємодії між всіма учасниками ринку допоможуть досягти сталого та стабільного розвитку даної галузі сільського господарства.

Висновки

Україна володіє перспективним ринком яблук і продуктів їх переробки, який базується на комплексі економічних, соціальних і регуляторних факторів. Механізм ринку яблук визначається системою виробництва, збуту, ціновою політикою

та регуляторними механізмами. На сучасному етапі виробництво яблук реалізується як на дрібних господарствах, так і на великих садівницьких підприємствах. Збільшення обсягів виробництва яблук і їх переробки стимулює попит на цей продукт. Ринок яблук українського сектору сільського господарства не обмежується внутрішнім споживачем і має перспективи для експорту. Проте, на фоні перспективності ринку існують певні виклики та проблеми. До них можна віднести нестабільний попит і зміни споживчих уподобань, проблеми збереження й логістики, якість і безпеку продукції, а також вплив зовнішніх факторів, таких як економічна нестабільність і зміни клімату. За належної уваги до проблематики та застосування науково обґрунтованих підходів, можливо забезпечити стале й успішне функціонування ринку яблук і продуктів їх переробки, що сприятиме розвитку сільськогосподарського сектору та забезпеченню продовольчої безпеки в державі.

Можливості для подальших досліджень у сфері розвитку ринку яблук і продуктів їх переробки досить різноманітні. Перш за все, варто звернути увагу на вивчення різних сортів яблук і їх генетичних особливостей із метою створення нових високоякісних і стійких сортів. Інноваційні технології вирощування й переробки також мають великий потенціал для покращення продуктивності та якості продуктів переробки яблук. Подальші дослідження в галузі органічного виробництва яблук допоможуть впровадженню екологічно стійких методів вирощування й переробки, що забезпечать збереження природних ресурсів і сприятимуть розвитку органічного ринку. Також

розуміння потреб і вподобань різних категорій споживачів допоможе розробити ефективні маркетингові стратегії, спрямовані на збільшення популярності яблучної продукції та збільшення обсягів збуту. Із огляду на зміну кліматичних умов, важливим є дослідження впливу зміни клімату на вирощування яблук і пошук адаптивних заходів для забезпечення стабільності галузі. Розвиток експортного потенціалу також є перспективним напрямком досліджень. Вивчення іноземних ринків, вимог споживачів за кордоном і забезпечення відповідності яблучної продукції їх потребам відкриють нові можливості для українських виробників. Усі ці дослідження сприятимуть розвитку ефективних практик, забезпечать збалансований розвиток галузі й підвищать конкурентоспроможність української яблучної продукції на внутрішньому та міжнародному ринках.

Список використаних джерел

1. Аналіз українського органічного сектору. 2022. URL: https://organicinfo.ua/wp-content/uploads/2022/11/Ukrainian-Organic-Sector-Analysis_Oct2022_UA.pdf
2. Бурляй А.П., Підпригора О.Ф. Державна підтримка галузі садівництва в Україні. Приазовський економічний вісник. *Електронний науковий журнал*. Випуск 5 (05). 2017. С.53–57.
3. Галат Л.М. Тенденції і перспективи маркетингового розвитку виробництва яблук в Україні. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. №1. 22–31. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/226/221>
4. Громов Д.В. Яблучний спад. Садівництво по-українськи. 2021. №2. С. 14–17.
5. Інфографіка: ринок яблук в Україні. 2021. URL: <https://ucab.ua/ua/>

- pres_sluzhba/novosti/infografika_rinok_yabluk_v_ukraini
6. Ковінько О.М, Шутова Л.О. та Томчук А.О. Перспективи розвитку ринку яблук в Україні та світі. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. №20. С. 72–77. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/20_2018_ukr/14.pdf
 7. Корисні властивості яблук. harchi.info. URL: <https://harchi.info/blogs/san-ayt-j/korysni-vlastyvosti-yabluk>
 8. Москалюк І.В., Сакун М.С. Органічне садівництво, як перспективний напрямок розвитку сільського господарства. The 12 th International scientific and practical conference «Modern research in world science» (February 26-28, 2023) SPC «Sci-conf.com.ua». Lviv. Ukraine. 2023. 1161 p. URL: <http://surl.li/jowlj>
 9. Органічне садівництво: яких уроків не вистачає Україні. 2019. URL: https://sadco.com.ua/stock/stati_lanovenko_2/
 10. Ремізов А., Дейнеко О. Аналіз українського органічного сектору. 2022. URL: https://organicinfo.ua/wp-content/uploads/2022/11/Ukrainian-Organic-Sector-Analysis_Oct2022_UA.pdf
 11. Сало І.А. З'їсти – не з'їмо. *Садівництво по-українськи*. 2021. №3. С. 8–12.
 12. Хорев О. Ринок яблук в Україні-2022. Прогнози та експортні перспективи. АПК-інформ: овочі та фрукти. 2023. URL: <https://www.fruit-inform.com/ru/news/188938>
 13. Як війна вбиває ринок яблук. Головні фермерські новини України. 2022. URL: <https://www.seeds.org.ua/yak-vijnavbivaye-rinok-yabluk/>
 14. Andrew D O'Rourke. The World Apple Market. Taylor & Francis eBooks. Taylor & Francis. 2018. URL: <https://doi.org/10.1201/9780203719091>
 15. Bolatova Z. Sustainable development of apple production in Kazakhstan. *Economy and ecology of territorial educations*. 2022. Vol. 6, no. 3. P. 33–40. URL: <https://doi.org/10.23947/2413-1474-2022-6-3-33-40>
 16. Crassweller R.M. Production and handling techniques for processing apples. Apples: botany, production and uses. Wallingford UK: CABI Publishing. 2003. P. 615.
 17. How to successfully compete in modern export fruit markets? Lessons from a leading export producer in Argentina / L.I. Stubrin et al. *Journal of Agribusiness in Developing and Emerging Economies*. 2022. URL: <https://doi.org/10.1108/jadee-11-2021-0298>
 18. Loureiro M.L., McCluskey J.J., Mittelhammer R.C. Assessing consumer preferences for organic, eco-labeled, and regular apples. *Journal of agricultural and resource economics*. 2001. P. 404.
 19. Market Integration and Causality: An Application to the Major Apple Markets in India. *Economic Affairs*. 2021. Vol. 66, no. 1. URL: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.1.2021.16>
 20. O'Rourke D. World production, trade, consumption and economic outlook for apples. In Apples: Botany, production and uses. 2003. P. 15.
 21. The European market potential for apples. Strengthening the sustainability of SMEs through exports. URL: <https://www.cbi.eu/market-information/fresh-fruit-vegetables/apples/market-potential>
 22. Wani F., Songara M. Production and Marketing of Apple in Himachal Pradesh: An Empirical Study. *International Journal of Research Culture Society*. 2017. №1.10. P. 34.
 23. Wang Y., Çakır M. Welfare impacts of new demand-enhancing agricultural products: The case of Honeycrisp apples. *Agricultural Economics*. 2020. Vol. 51, no. 3. P. 445–457. URL: <https://doi.org/10.1111/agec.12564>

References

1. Analiz ukrainskoho orhanichnoho sektoru [Analysis of the Ukrainian organic sector]. (2022). Retrieved from <https://organicinfo.ua/wp-content/uploads/2022/11/Ukrainian-Organic-Sec>

- tor-Analysis_Oct2022_UA.pdf
- Burliai, A.P., Pidopryhora, O.F. (2017). Derzhavna pidtrymka haluzi sadivnytstva v Ukraini [State support of the horticulture industry in Ukraine]. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk*. Elektronnyi naukovyi zhurnal, 5 (05), 53–57.
 - Halat, L.M. (2022). Tendentsii i perspektyvy marketynhovoho rozvytku vyrobnytstva yabluk v Ukraini [Trends and prospects of marketing development of apple production in Ukraine]. *Tavriyskyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika*, 1, 22–31. Retrieved from <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/226/221>
 - Hromov, D.V. (2021). Yabluchnyi spad [Apple slump]. *Sadivnytstvo po-ukrainski*, 2, 14–17.
 - Infografika: rynek yabluk v Ukraini [Infographic: apple market in Ukraine]. (2021). Retrieved from https://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/infografika_rinok_yabluk_v_ukraini
 - Kovinko, O.M., Shutova, L.O., Tomchuk, A.O. (2018). Perspektyvy rozvytku rynku yabluk v Ukraini ta sviti [Prospects for the development of the apple market in Ukraine and the world]. *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy*, 20, 72–77. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/20_2018_ukr/14.pdf
 - Korysni vlastyvoli yabluk [Useful properties of apples]. harchi.info. Retrieved from <https://harchi.info/blogs/san-ayt-j/korysni-vlastyvoli-yabluk>
 - Moskaliuk, I.V., Sakun, M.S. (2023). Orhanichne sadivnytstvo, yak perspektyvnyi napriamok rozvytku silskoho hospodarstva [Organic horticulture as a perspective direction of agricultural development]. The 12 th International scientific and practical conference «Modern research in world science» (February 26-28, 2023) SPC «Sci-conf.com.ua». Lviv. Ukraine. 1161. Retrieved from <http://surl.li/jowlj>
 - Orhanichne sadivnytstvo: yakykh uroktiv ne vystachaie Ukraini [Organic gardening: what lessons are missing in Ukraine]. (2019). Retrieved from https://sadco.com.ua/stock/stati_lanovenko_2/
 - Remizov, A., Deineko, O. (2022). Analiz ukrainskoho orhanichnogo sektoru [Analysis of the Ukrainian organic sector]. URL: https://organicinfo.ua/wp-content/uploads/2022/11/Ukrainian-Organic-Sector-Analysis_Oct2022_UA.pdf
 - Salo, I.A. (2021). Z'isty – ne z'imo [Eat – let's not eat]. *Sadivnytstvo po-ukrainski*, 3, 8–12.
 - Khorev, O. (2023). Rynek yabluk v Ukraini-2022. Prohnozy ta eksportni perspektyvy [Apple market in Ukraine-2022. Forecasts and export prospects]. APK-inform: ovochi ta frukty. Retrieved from <https://www.fruit-inform.com/ru/news/188938>
 - Yak viina vbyvaie rynek yabluk [How war kills the apple market]. (2022). Holovni fermerski novyny Ukrainy. Retrieved from <https://www.seeds.org.ua/yak-vijnavbivaye-rinok-yabluk/>
 - Andrew, D. O'Rourke (2018). The World Apple Market. Taylor & Francis eBooks. Taylor & Francis. URL: <https://doi.org/10.1201/9780203719091>
 - Bolatova, Z. (2022). Sustainable development of apple production in Kazakhstan. *Economy and ecology of territorial educations*, 6, 3, 33–40. URL: <https://doi.org/10.23947/2413-1474-2022-6-3-33-40>
 - Crassweller, R.M. (2003). Production and handling techniques for processing apples. Apples: botany, production and uses. Wallingford UK: CABI Publishing, 615.
 - How to successfully compete in modern export fruit markets? Lessons from a leading export producer in Argentina / L.I. Stubrin et al. (2022). *Journal of Agribusiness in Developing and Emerging Economies*. URL: <https://doi.org/10.1108/jadee-11-2021-0298>
 - Loureiro, M.L., McCluskey, J.J., Mittelhammer, R.C. (2001). Assessing consumer

- preferences for organic, eco-labeled, and regular apples. *Journal of agricultural and resource economics*, 404.
19. Market Integration and Causality: An Application to the Major Apple Markets in India. (2021). *Economic Affairs*, 66, 1. URL: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.1.2021.16>
 20. O'Rourke, D. (2003). World production, trade, consumption and economic outlook for apples. In *Apples: Botany, production and uses*, 15.
 21. The European market potential for apples. Strengthening the sustainability of SMEs through exports. URL: <https://www.cbi.eu/market-information/fresh-fruit-vegetables/apples/market-potential>
 22. Wani, F., Songara, M. (2017). Production and Marketing of Apple in Himachal Pradesh: An Empirical Study. *International Journal of Research Culture Society*, 1, 10, 34.
 23. Wang, Y., Çakır, M. (2020). Welfare impacts of new demand-enhancing agricultural products: The case of Honeycrisp apples. *Agricultural Economics*, 51, 3, 445–457. URL: <https://doi.org/10.1111/agec.12564>
-

Dibrova A., Dibrova L., Luzhansky V. (2023).

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF DEVELOPMENT OF THE MARKET OF APPLES AND THEIR PROCESSING PRODUCTS

BIOECONOMY AND AGRARIAN BUSINESS, 14(4): 5-18.

<https://journals.nubip.edu.ua/index.php/bioeconomy/article/view/48645>

[https://doi.org/10.31548/economics14\(4\).2023.005](https://doi.org/10.31548/economics14(4).2023.005)

Abstract. *The article is devoted to the justification of theoretical and methodological approaches to the development of the market of apples and their processing products, taking into account modern trends and challenges. The study of the theoretical and methodological foundations of the development of the market of apples and their processing products in Ukraine reveals various prospects for the development of this sector.*

When writing the article, the methods of literature analysis, induction, deduction, and content analysis were used. The development of the market for apples and their processing products in Ukraine is observed due to the increase in production and demand for apple products. The mechanism of the apple market in Ukraine is based on the system of production, sales, price policy and regulatory mechanisms that ensure the functioning of this market segment. One of the key aspects of the development of the apple market is the growth in demand for the products of the apple industry, which is due to the increase in consumer awareness of the benefits and quality of these fruits. At the same time, the high export potential of the Ukrainian apple market helps to stimulate the development of the production of apples and their processing products. Regional economic features affect the market mechanism. Apples are grown both on small farms and on large plantations. However, there are certain challenges in the apple market, such as the volatility of demand and changes in consumer preferences, storage and logistics issues, and the impact of climate change on apple cultivation.

In general, scientific research on the development of the market for apples and their processing products is important for ensuring the sustainable development of agriculture in Ukraine. The analysis and generalization of the obtained data will contribute to the development of effective strategies and solutions to increase the competitiveness of this market segment and promote its development both domestically and internationally. Addressing these issues requires further research and development of effective strategies.

Key words: *apple market; apple processing products; organic apple production; apple market mechanism; apple market development prospects; sales and logistics of apples.*